

arbeiðarastættini. Kommunistaflokkurinn hefur reynt at undirstrika stættarmunin, meðan ANC reyndi at skapa samhuga stættanna millum. Tað er høvduðmunurinn.

Satt er tað, at ANC og kommunistaflokkurinn ofta hava arbeitt tætt saman. Men samarbeiðið er bert eitt prógvið fyri, at vit hava eitt felags mál, nevniliga at basa tí hvíta yvirvaldinum — men tað prógvar á ongan hátt, at øll málini eru tey somu.

Heimssoðan er full av slíkum samgongum. Tað mest ráðandi her man vera samarbeiðið millum Bretland, USA og Sovjet ímóti Hitler. Bara Hitler kundi funnið upp á at sagt, at hetta samarbeiði gjørdi Churchill og Roosevelt til kommunistar, ella til amboð í hondum kommunistanna, ella at Bretland og Amerika arbeiddu fyri einum kommunistiskum heimi.

Eitt annað slíkt dømi finna vit just í Umkonto. Stutt eftir í Umkonto var stovnaður, segdu nakrir limir mær, at kommunistisk flokkurinn var fúsar at stuðla Umkonto, og hetta hendi so. Seinni varð hesin stuðul givin alment.

Eg haldi at kommunistarnir altíð hava havt ein virkan leiklut í frælsisstríðnum móti hjálandaveldinum, av tí at tey stuttskygdu málini hjá kommunistunum altíð eru lík tí endamáli, frælsisrørslurnar hava.

Somuleiðis hava kommunistarnir havt ein tydingarmiklan leiklut í frælsisstríðnum í Malaya, Alger og Indonesia, men onki av hesum londum er í dag kommunistiskt. Og í loynilgum frælsisrørslum, sum virkaðu í teimum herseutu europeiskum londum undir seinna heimsbardaga, høvdu kommunistarnir somuleiðis

ein týðandi leiklut. Sjálvt Chiang Kai-Chek generalur, sum í dag er ein av argastu fíggingdum kommunistanna, stríddist saman við kommunistunum móti teirri ráðandi stættini í tí stríði, sum førði til kollvelttingin í Kina í 1930-árunum.

Hetta samarbeiðsmynstrið millum kommunistar og ikki-kommunistar hefur enn einferð vist seg í frælsisrørsluni í Suðurafrika. Aðrenn kommunistisk flokkurinn varð bannaður, var vanligur siður at felagstiltøk við bæði kommunistum og ymskum kongressflokkum blivu gjørd. Afrikanskir kommunistar kundu melda seg inn í ANC, og gjørdu tað, og nakrir teirra hava sessir í landsleidsluni, og somuleiðis í landsparta- og lokalaráðum. Ímillum teirra, sum hava sitið í tí ovasta tjóðskaparráðnum eru Albert Nzula, sum áður var skrivari í kommunistiska flokkinum, Moses Kotane, eisini fyrrverandi floksskrivari, og J. B. Marks, sum hefur verið limur í central-komiteini.

Eg meldaði meg inn í ANC í 1944, og í minum ungum árum helt eg hetta at lata kommunistarnar gerast limir í ANC, og eisini tað tætt samarbeiðið sum viðhvørt var millum ANC og tann kommunistiska flokkinn, við tíðini fór at útvinna grundtáning um eina afrikanska tjóðskaparliga eind. Tá var eg limur í ungmannadeildini hjá ANC, í einum bolki sum arbeiddi fyri at koyra kommunistarnar úr ANC. Stórvir meiriluti var imóti hesum uppskotum. Teirra millum, sum atkvøddu imóti uppskotinum um at koyra kommunistarnar út, vóru nakrir av teimum mest konservativu bolkunum, sum

„Tá menniskju veruliga ynskja at bróta tær kúgandi leinkjurnar, kann onki steðga teimum.“
Winnie Mandela

vóru virknir innan afrikansku tjóðskaparrørsluna. Tey segdu at ANC frá byrjanini varð stovnað, ikki sum ein politiskur flokkur við eini ávisari politikari áskoðan, men sum eitt ting fyri afrikanska fólk, ein stovnur, har pláss var fyri fólkið við ymskum politiskum sjónarmiðum, øll við tí eina felags máli at stríðast fyri tjóðskaparligum frælsi. Eg bleiv so við og við sannførdur um, at hetta var rætt, og havi meint tað síðan.

Tað er kanska ringt hjá tí hvíta suðurafrikaranum við røttfestum forðumum móti kommunismu at fata, hvussu tað ber til, at royndir afrikanskir politikarar so lættliga kunnu goðtaka kommunistar sum vinir. Men fyri okkum er tað ikki so torført at skilja. Teoretisk ósemja millum fólk, sum stríðast ímóti kúgan, er marglæti, sum vit ikki kunnu loysa okkum sum nú er. Harafturat hava kommunistarnir í mans minni verið einasti politisk flokkurinn sum hefur verið til reiðar at goðtaka afrikannar sum menniskju og sum líkamenn. — Sum vildu eta saman við okkum, tosa við okkum, liva saman við okkum og arbeida saman við okkum. Teir vóru einasti politisk flokkurinn, sum var til reiðar at arbeida saman við afrikannarunum fyri at fáa politisk rættindi og lut í samfelagnum. Og av teirri grund eru í dag nógvir afrikannarar, sum hava lyndi til at siggja frælsi og kommunismu sum eitt og tað sama. Teir verða í hesum hugsunarhátti stuðlaðir av löggevum, sum brennimerkir allar talsmenn fyri einum demokratiskum stýrihátti og frælsi til afrikannarar, sum kommunistar, og bannlýsir nógvar av teimum (sum ikki eru kommunistar) sambært lógini um niðurberjan av kommunismuni.

Tað er ikki bert innanríkispolitiskt, at kommunistarnir eru millum stuðlar okkara. Á altjóða stigi hava tey kommunistisku londini altíð hjálpt okkum. Í ST og í øðrum altjóða samkomum hefur tann kommunistisk flokkurinn stuðlað tí afroasiatiska stríðnum ímóti kolonialismuni, og sýnaftur at hava størri samhuga við okkum, enn ávis vestanlond. Sjálvt um forðing av apartheid kemur frá øllum síðum, tosar tann kommunistisk flokkurinn við harðari rødd, enn tað

mesta av hvíta partinum av heimnum ger. Undir slíkum umstøðum krevur tú at vera ein ógvuliga hugmóður ungur politikari — soleiðis sum eg var tað í 1949 — fyri at siga at kommunistarnir eru fíggingdar okkara.

Eg fari at siga eitt sindur um mína egnu stöðu. Eg havi sytt fyri at eg eri kommunistur, og eg meti at eg undir hesum umstøðum eri noyddur at greiða frá, hvør mín politiska sannfæring er. Eg havi altíð sæð meg sjálan sum afrikansk tjóðskaparsinnaðan. Eg kenni meg drignan at tankanum um eitt stættarlest samfelag, ein dragning sum lutvist hevur sín uppruna í, at eg havi lisið marxistiskan lesnað, og lutvist í míni egnu hávirðing av fornu afrikansku samfelagsskipanini her í landinum. Áttar-bolkurinn átti jørdina, sum tá var tað tydingarmesta framleiðslutól. Tá vóru ongi rík ella fátæk, og ongin eyðræining.

Jú, eg eri ávirkaður av marxistiskri tankagongd, men sama kann sigast um Gandhi, Nehru, Nkrumah og Nasser. Allir víðkennu vit eitt vist mál av sosialismu, ið kann hjálpa fólki okkara at vinna fram at framkomnu londunum í menning, og verða loyst úr tí ómetaliga fátækraðemi, tey eru borin til. — Hetta merkir tó ikki at vit eru kommunistar, enn ikki at vit eru marxistar.

Hvat mær sjálvum viðvíkur, má eg siga at tað er ein opin spurningur, um tað yvirhevd kann borið til hjá kommunistunum at hava nakran serligan lut í politiska stríðnum, á tí stöði tað nú er á. Uppgávan sum nú liggur fyri, er jú fyrst og fremst at fáa bilubikt við rasusdiskriminaciónini og vinna demokratisk rættindi, grundað á frælsislysingina. Í tann mun, sum áður nevndi flokkur er við til at fremja hesi mál, taki eg fúsar móti hjálpi, eisini hagani. Eg veit at hann er eitt av amboðunum, vit kunnu nýta at draga fólk av øllum fólkasløgum við inn í stríðið.

Av tí eg havi lisið av marxistiskum lesnaði og tosað við marxistar, havi eg fingið ta fatan, at kommunistar meta vesturlandsku, parlamentaristisku stýrisskipanirnar sum ódemokratiskar og afturhaldskendar, meðan eg fyri mín part má siga, at eg hávirði hesar skipanir: Magna

Carta, Petition of Rights og Bill of Rights eru rit, ið eru hugt í teirri havi øllum demokratisk sinnadum í øllum partum av heimnum. Eg havi stóra virðing fyri Bretlandi, soleiðis sum landið er skipað politiskt og rættarlíga. Fyri mær er bretska parlamentarið heimsins mest demokratisk politisk stovnur, og eg fari altíð at virða bretska dómstólarnar fyri teirra sjálvstøðugu og ópartisku stöðu. Somu kenslur havi eg fyri US-ameikansku læruni um maktdeiling, og kongressini, so væl sum statsrættarlígu stöðu dómstólanna har.

Hugsan mín er ávirkað bæði eystaneftr og vestaneftr, og hetta hevur fingið meg at kenna, at eg í míni leitan eftir eini politikari skipan átti at verið partaleysur. Eg átti ikki at binda meg at nakrari ávisari samfelagsskipan, uttan sosialismuni. Eg mátti vera óbundin, fyri at kunna velja tað besta, bæði vestanifr og eystanifr.

Viðvíkjandi søguni um at vit hava tikið imóti peningaligum stuði úr øðrum londum, vil eg fegin siga, at okkara politiska stríð altíð er blivið fíggað av peningi innanlands, av peningi, ið er blivin samlaður inn av okkara egnu stuðlum og frá okkara egna fólk. Tá talan hevur verið um særstøkt tiltøk, ella eitt tydingarmikið politiskt rættarmál — eitt nú „svikarasakina“ — hava vit tikið imóti peningaligum stuði frá einstaklingum og felagsskapum úr vestanlondum, sum stuðla okkum. Okkum hevur ongantíð tørvað at fara til aðrar enn hesar keldur.

Men tá ið Umkonto varð stovnaður í 1961, og eitt nýtt skeið í stríðnum byrjaði, sóu vit at hetta kom at kosta nóg, og at virksema okkara fór at verða skert av peningatroti. Ein av mínum uppgávum, tá eg í januar 1962 fór uttanlands, var at royna at fáa peningaligan stuðul frá teimum afrikonsku londunum. Eg má skoyta upp í, at eg, meðan eg var uttan lands, hevði samrøðu við leiðarar av ymskum politiskum rørslum í Afrika, og eg fékk at vita, at næstan hvør einasta av teimum, sum vóru í umráðum, ið enn ikki vóru fræls, høvdu tikið imóti stuðli av ymskum slag, bæði frá teimum sosialistisku og vestanlondunum, her uppi í var eisini

ini peningaligur stuðul. Eisini ávisir vælkendir afrikanskir statir, allir ikki-kommunistiskir, ja sjálvt anti-kommunistiskir, hava tikið imóti stuðli.

Stýrið svarar ofta atfinna, um, at afrikannar í suðurafrika eru betur fyri búskaparlíga, enn í øðrum londum í Afrika. Eg veit ikki, um hetta er satt, og eg víst í, um tað ber til at samanbera, uttan eisini at hyggja eftir livikostnaðinum í slíkum londum. — Men sjálvt um tað skuldi verið satt, so er tað óviðkomandi fyri afrikanska fólk. Vit klaga ikki um, at vit eru fátæk í mun til fólk í øðrum londum, men at vit eru fátæk í mun til tey hvítu í okkara egna landi, og um at laggavan forðar okkum at gera nakað við henda skeivleika.

Tað at afrikannar ikki hava mannarættindi ella manslæti, er ein beinleiðis fylgja av tí hvíta yvirvaldinum. Hvitur yvirvaldið merkir svartur undirluti. Ein lóg-gáva, sum hevur sum endamáli at varðveita tað hvíta harradóm, slær henda grundtáning rímar fastan.

Afrikannar ynskja ein rættvisan part av øllum Suðurafrika. Vit vilja tryggjeika og part og lut í samfelagnum. Fram um alt ynskja vit politisk líkarætti, út uttan hann verður armoð okkara stöðug. Eg veit at tað ljóðar kollveltinartil fyri tey hvítu her í landinum, tí at teir flestu veljararnir eru afrikannar. Hetta fær tann hvíta mannin at ræðast demokratið. Men ótti hansara má ikki sleppa at forða teirri einastu loysnini, ið kann tryggja samljóði millum fólkaslógini, og frælsi fyri øll. Tað er ósatt, at javnur atkvøðurættur fyri øll fer at vera í sær at tað eina fólkaslóði fer at ráða yvir hinum. At skilja ímillum politiskt eftir húðaliti, er ónaturligt, og tá hesin ónaturligi skilnaður ikki er meira, verður eisini yvirvaldið hjá tí eina fólkaslögnum yvir hinum at hvørva. ANC hevur í hálvt-hundrað ár barist imóti rasismu, og henda politikk fara vit ikki at broyta, tá sigurin er vunnin.

Hetta er so tað, sum ANC berjist fyri. Stríðið er eitt satt tjóðskaparstríð. Tað er stríðið hjá afrikanska fólki, hugkveikt av okkara egnu royndum og líðingum. Hetta er eitt stríð fyri rættinum til at liva. Alt mitt liv havi eg vígt at hesum stríði fyri afrikanska fólki. Eg havi stríðst móti tí hvíta yvirvaldinum, og eg havi stríðst móti svørtum yvirvaldi. Eg havi stuðlað hugsjónini um eitt frælst og demokratisk samfelag, har øll fólk liva saman í samljóði, og við somu møguleikum.

Hetta er hugsjónin, sum eg vóni at liva fyri, og fremja. Men um tað skuldi komið til tað, so er hetta eisini ein hugsjón sum eg eri til reiðar at doyggja fyri, segði Nelson Mandela.

Hesi vóru tey seinastu orðini, Suðurafrika skuldi hoyra persónliga frá Mandela, aðrenn hann varð settur fastur, fyri at liva restina av livinum í einum fangatíppi.

„Alt mitt liv havi eg vígt hesum stríði fyri afrikanska fólkið. Eg havi stríðst móti tí hvíta yvirvaldinum, og eg havi stríðst móti svørtum yvirgangi. Eg havi stuðlað hugsjónini um eitt frælst samfelag, har øll fólk liva saman í samljóði, og við somu møguleikum.“

Hetta er hugsjónin, sum eg vóni at liva fyri og fremja. Men um tað skuldi komið til tað, so er hetta eisini ein hugsjón, eg eri til reiðar at doyggja fyri,“

(Nelson Mandela)

1964.